

bioètica & debat

Reflexions d'un vell centenari

volum 14, núm. **53**
monogràfic 2008
TRIBUNAL OBERTA DE
L'INSTITUT BORJA DE BIOÈTICA
4 euros

Fotografia: Pere Virgili

sumari

Reflexions d'un vell centenari

2

Editorial: Moisès Broggi,
100 anys: ciència i
trascendència

3 a 8

Algunes consideracions
sobre el sentit de la vida

9 a 16

El procés somàtic
de la vellesa

17 a 19

Sobre la devallada física
i el consol espiritual
dels vells

20

Biografia

Institut Borja de
Bioètica

Universitat Ramon Llull

Moisès Broggi, 100 anys: ciència i transcendència

bioètica & debat

DIRECCIÓ

Ester Busquets i Alibés

CONSELL DE REDACCIÓ

Francesc Abel i Fabre
Jordi Craven-Bartle
Pau Ferrer i Salvans
Ramon M. Nogués i Carulla
Jaume Terribas i Alamego
Núria Terribas i Sala

COL-LABORADOR

Moisès Broggi i Vallès

DISSENY I MAQUETACIÓ

Maria José Abella

CORRECCIÓ

Mercè Rial i Carbonell

IMPRESSIÓ

Ediciones Gráficas Rey
Dipòsit legal: B-29604-99
ISSN 1579-4857

EDITA

Institut Borja de Bioètica,
Fundació Privada
c/ Santa Rosa, 39-57 3a.
08950-Esplugues Ll. (BCN)
Telf. 93.600.61.06
Fax. 93.600.61.10
bioetica@ibb.hsjdbcn.org
www.ibbioetica.org

Ahir, com avui, determinades persones han sabut encarnar els valors humans en la seva expressió més noble que podríem resumir com a valors espirituals: servei, compromís, rectitud, coherència, fortalesa en les situacions més difícils, fidelitat a tota prova, amistat i solidaritat, que sens dubte són models exemplars per a totes les persones que busquen superar-se.

A casa nostra, una figura exemplar és sens dubte el Dr. Moisès Broggi, cirurgià innovador i humanista en el sentit estrictament del mot. Per mi va ser un motiu de satisfacció el contacte personal amb ell, quan vaig formar part de la Comissió Deontològica del COMB, sota la seva presidència (1976-1986), i vaig veure que era una persona amb molts valors, de mentalitat oberta i capacitat de diàleg. Durant tota la seva vida ha mostrat una fina sensibilitat ètica, i una màxima ponderació en els judicis. Així, amb un perfil idoni per a la reflexió bioètica, vaig proposar-li en els començaments de l'Institut Borja de Bioètica que acceptés formar-ne part, juntament amb el cardenal Narcís Jubany, assumint-ne la presidència després del traspàs d'aquest últim (1996). I des de l'any 2003 fins avui n'és el seu president d'honor, participant sempre en la dinàmica de l'Institut i aportant la seva saviesa i experiència vital i professional al desenvolupament d'una bioètica que, amb els anys, ha anat agafant cos.

L'aspecte que més m'interessa remarcar en aquest editorial és el que vaig accentuar quan m'ho va demanar la Reial Acadèmia de Medicina de Catalunya. El Dr. Broggi és un home profundament religiós que afirma sense embuts que Déu existeix i sense Ell res no té sentit. La concreció teològica de la seva espiritualitat resisteix qualsevol intent de classificació. Ell considera com a problema important no resolt la relació esperit-matèria i se sent incòmode davant les explicacions dualistes ànima-cos. Troba encertada en la superació d'aquesta dualitat l'explicació que donà el gran neurofisiòleg Sir John Eccles (1903-1997), Premi

Nobel de Medicina (1963). El problema bàsic és explicar com les coses purament immaterials, com són els pensaments i les idees abstractes, poden influir i actuar sobre les estructures materials, com són les neurones corticals. Eccles considerava en el cervell dues unitats fonamentals, una de material que és la neurona o cèl·lula nerviosa amb totes les seves formes i complexes interrelacions, i una altra, que seria la mental o psicom, no subjecta a les lleis de la matèria i immaterial, o potser intemporal. «Els estudis i les teories d'Eccles fan compatibles i harmonitzen la ciència i la filosofia, els coneixements i la tradició. I, segons les seves pròpies paraules, serien un primer graó en el coneixement sobrenatural del *Jo Conscient, un misteri que defuig a la comprensió científica.*»

El Dr. Broggi ens diu que cal acceptar que la ciència ha arribat a dominar la vida de l'home i que aquest no ha aconseguit conrear suficientment aquelles qualitats que constitueixen la base de l'humanisme, del sentit moral i de la capacitat intuïtiva d'entendre's a si mateix, a la seva pròpia naturalesa interior. Creu que hem aconseguit molts coneixements, però no la saviesa. *La saviesa no pot sorgir d'un conglomerat inacceptable d'informació, sinó d'una capacitat intuïtiva que està oculta en cada persona i d'un alt sentit de la compassió que ha d'englobar-ho tot.*

Moisès Broggi, amb els geofísics actuals, creu que el cosmos està en contínua expansió i evolució i que l'evolució progressa vers l'esperit, i l'esperit es completa en el coneixement sobrenatural. Teilhard l'identifica amb el Personal suprem, que és el Crist Universal. Dos camins actuals per intentar comprendre-ho una mica més a fons: l'autotranscendència activa, que explica Karl Rahner i la teologia cristiana actual sobre l'Esperit Sant. Probablement Broggi, el nostre amic i mestre, respondrà estudiem, preguem i estimem.

Dr. Francesc Abel i Fabre, s.j.

1. Algunes consideraciones sobre el sentit de la vida

La vida humana, com la vida de cada espècie en general, està sotmesa a un ritme propi en el curs del temps, del qual ningú no es pot escapar.

Comença amb el naixement i segueix amb la infància, l'adolescència, la joventut, la maduresa i, al final, la vellesa i la mort. C. Jung ho compara amb el curs que fa el Sol, que quan es desperta al matí brilla amb una llum gairebé imperceptible, i a mida que es va aixecant pel cel va augmentant la seva llum i calor, fins a arribar a un màxim de potència en el punt culminant del migdia, per començar a decaure després, fins a enfonsar-se en la foscor de la nit. Així mateix, la vida es va desenvolupant en el curs del temps a través d'etapes, cadascuna d'elles amb característiques pròpies i perfectament definides: la infància i l'adolescència, amb les seves il·lusions i l'aparició de la sexualitat; la joventut i la maduresa, amb la lluita per la vida pròpia i per la dels fills que puguen, i, per fi, la vellesa, amb una ostensible declinació de les funcions vitals i la pèrdua de la força muscular, de l'agudesia dels sentits i de la capacitat per al treball, situació que fa preveure la proximitat de la mort.

Aquesta forma en què es desenvolupa la vida té lloc d'una manera natural, precisa i regular, que no té res de confusa ni desordenada i en cas de presentar-se alguna pertorbació, és la pròpia naturalesa la que tendeix a recompondre's, igual com si existís en ella mateixa una força ordenadora. Aquest concepte d'autoorganització abraça tots els nivells, fins i tot el del sorgiment de la vida i del cervell humà, portador de l'intel·lecte, com una mena de computadora complicadíssima que s'ha fet a si mateixa, com a conseqüència de l'esmentada autoorganització universal, cosa que fa pensar en l'existència d'una vinculació sobrenatural per damunt de la racionalitat científica. Sabem poc de l'origen de la vida sobre la terra; sembla

possible que s'originés per la síntesi química de grans molècules autoreproductores que seguirien progressant per un procés d'evolució natural, com afirmen els darwinistes, si bé no deixa de ser sorprenent que la simple matèria arribés a superar-se a si mateixa, produint el pensament i tot el món de la ment humana; però se sap que existeix una estreta relació entre els fenòmens mentals i determinats processos cerebrals.

Sempre ha estat un tema de suprem interès pensar sobre l'origen i la finalitat de la vida de l'home

Sempre ha estat un tema de suprem interès pensar sobre l'origen i la finalitat de la vida de l'home. Segons uns, es tractaria d'un objectiu final, del zenit de la creació, producte d'un acte creador que tingué lloc en un temps passat i en un punt precís i finit *creatio originalis*, o bé, segons uns altres, no seria més que una simple anella de la cadena evolutiva *creatio continua*, o força evolutiva que actuaria permanentment i que, des d'un infinit passat, vetllaria per la vigència, el manteniment i la protecció de les lleis naturals. Aquest poder d'autoorganització abastaria tots els nivells, fins i tot el sorgiment i el desenvolupament de la vida.

Tot això implica la necessitat d'un poder projector còsmic i ningú no comprèn que es dissenyi ni es mantingui res sense una finalitat determinada. A la ciència li és difícil acceptar altres motius existencials que no siguin els purament materials i, sobretot, que vinculin el nostre món a influències sobrenaturals, més enllà de la realitat científica. Actualment, a mida que s'aprofundeix més en l'estudi de la física i de la biologia, es veu més clarament que la matèria sola no ho explica tot i que es fa necessari accep-

tar l'existència de forces intel·ligents que s'escapen de la nostra comprensió i que són les que ho propulsen tot.

A la ciència li és difícil acceptar altres motius existencials que no siguin els purament materials i, sobretot, que vinculin el nostre món a influències sobrenaturals, més enllà de la realitat científica

La situació privilegiada de l'home sobre els altres éssers és deguda al desenvolupament cerebral que li ha proporcionat l'intel·lecte, el qual li ha permès conèixer i estudiar la natura i les seves lleis i, a més, la creació de la tècnica, amb la qual ha pogut dominar el món, creient-se el rei de la creació. Aquest mateix intel·lecte també li ha donat la possibilitat de poder triar o d'elegir enfront de diferents respostes a un mateix estímul, i aquest ha estat, indiscutiblement, un dels factors adquirits que més ha contribuït a aquesta superioritat damunt la terra i els altres éssers. Però amb l'aplicació del lliure albir, l'home també s'ha fet responsable d'actuar perillosament sobre l'ordre natural.

En aquest sentit, els altres animals, mancats d'intel·lecte, actuen per instint, és a dir, actuen d'una manera inconscient i molt arrelada davant dels estímuls exteriors, sense intervenció de la intel·ligència. Amb aquesta conducta instintiva queden per sota de l'home, però cal dir que d'aquesta forma han pogut sobreviure i mantenir durant molts mil·lennis un equilibri harmònic entre la població de la terra; mentre que ara, l'home, tan ben dotat amb el seu intel·lecte i la seva tècnica, l'està pertorbant greument.

La nostra cultura occidental està marcada pel signe del materialisme, i en aquest sentit la ciència ha aconseguit revelar els secrets més íntims i subtils de la matèria i dels mecanismes de la vida. Ens semblava, doncs, que per aquest camí havíem de trobar l'explicació de totes les coses. Però no solament no ha estat així, sinó que, en últim terme, la vida i la mateixa ciència ens revelen que tot és efímer i està destinat a desaparèixer, començant per nosaltres mateixos. Des d'aquest punt de vista, no és possible trobar un sentit a la vida, ja que si venim del *no res* i anem a parar al *no res* no és d'estranyar que siguin molts els que, amb aquesta idea, trobin un gran buit en les seves vides, ja que això no es pot assumir sense sentir-se angoixat. L'home no pot viure sense esperança. Aquest buit existencial constitueix la neurosi col·lectiva més freqüent del nostre temps, i moltes vegades s'intenta compensar amb la voluntat de poder o de possessió de diners i de béns materials, o bé llançant-se al desig libidinós desenfrenat, a vegades associat a tendències agressives.¹

L'home no pot viure sense esperança. Aquest buit existencial constitueix la neurosi col·lectiva més freqüent del nostre temps, i moltes vegades, s'intenta compensar amb la voluntat de poder o de possessió de diners i de béns materials

Els grans avenços que es produïren a Europa a partir del segle XVI en totes les modalitats de la ciència, i les seves múltiples aplicacions pràctiques, han estat l'admiració de tothom i han fet que, fins avui, la visió del món se centrés en l'omnipresència de la matèria. Segons aquesta visió, la vida seria únicament el cos material, destinat a disgregar-se i a desaparèixer; i després del qual no podria haver-hi res més.

La imatge que avui tenim de la ciència i, a través d'ella, de l'univers, de la vida i de l'home, és molt diferent d'aquella imatge simple, clara i ordenada que posseïen els nostres avantpassats més propers

En un famós discurs pronunciat en l'obertura del curs de l'Acadèmia de Física de Berlín l'any 1889, el físic Hermann von Helmholtz, citat per O. Splenger,² ja deia que: «l'objecte de la ciència és l'estudi de la matèria i dels moviments que en ella s'hi produeixen». I afegia que: «quant a l'essència i a la intenció de les forces propulsives d'aquests moviments, escapen a la intel·ligència de l'home». Això Helmholtz ho deia en uns moments en què la major part dels científics creïen que la ciència acabaria explicant-ho tot i, per tant, podent-ho canviar tot. No obstant això, ara és la mateixa ciència la que, després dels més prodigiosos avenços, ens revela que Helmholtz tenia raó en tots els aspectes, tant en física com en biologia. La realitat se'ns presenta molt més complexa del que s'havia pensat, i com més problemes s'estudien, més complicacions apareixen i fins i tot topem amb el misteri. I tots aquells que acumulen coneixements, intentant saber-ho tot, queden decebuts i ofegats en un mar de dubtes i confusions. I així és com la física, que fins ara havia estat la ciència més objectiva i materialista, s'ha convertit en la més propensa a les especulacions filosòfiques pels enigmes que presenta. La imatge que avui tenim de la ciència i, a través d'ella, de l'univers, de la vida i de l'home, és molt diferent d'aquella imatge simple, clara i ordenada que posseïen els nostres avantpassats més propers.

La física actual ens diu que les partícules quàntiques (infinítament petites) i el cosmos (infinítament gran) estan íntimament relacionats. A través

de la comprensió d'una d'aquestes dimensions podem entendre l'altra, ja que la mateixa coherència que regeix l'escala quàntica, regeix també l'escala cosmològica.

No és d'estranyar que els científics més experts quedin astorats en contemplar la immensa i perfecta coherència matemàtica de tot el món físic, i que es plantegin els grans interrogants: a què i a quin fi va encaminada aquesta coherència? Per què això no ens fa possible negar l'existència d'una unitat bàsica, resultant d'una intel·ligència dinàmica, en evolució constant, que funcionaria a tots els nivells?

És cert que cada vegada coneixem amb més detall i profunditat la constitució de la matèria i els moviments que en ella es produeixen, però l'essència i la intenció d'aquestes forces impulsives s'escapen i sempre s'han escapat de la nostra intel·ligència

Tal com dèiem abans, és ben cert que cada vegada coneixem amb més detall i profunditat la constitució de la matèria i els moviments que en ella es produeixen, però l'essència i la intenció d'aquestes forces impulsives s'escapen i sempre s'han escapat de la nostra intel·ligència.

En el món de la biologia passa el mateix que en el terreny de la física. També en ell s'ha arribat al coneixement de les estructures i dels elements microscòpics més diminuts del cos humà, i de l'estudi dels òrgans i dels teixits s'ha passat al dels cèl·lules i molècules i al dels elements fisicoquímics, les reaccions dels quals controlen i condicionen els fenòmens més subtils de la vida; i s'ha arribat a conèixer la cèlebre molècula de l'ADN, que ens ve donada per via genètica i dirigeix la nostra estructura i el cicle vital.

Els antics parlaven de *l'impuls vital* com d'una força misteriosa que ens vindria donada en el mateix moment de la fecundació i aniria propulsant i dirigint tota l'evolució de l'ésser viu fins al moment de la mort. Una força que Aristòtil va designar amb el nom d'*entelèquia*. Avui dia, la ciència ha arribat a materialitzar aquesta força vital en una molècula, sobre la qual podem actuar, però aquesta molècula tan important sols és el vehicle d'aquest *impuls vital*, i seguim pendents del misteri de l'entelèquia, segons el qual el pla o projecte al qual estem sotmesos els éssers vius actua en el temps com a quelcom ordenador, cosa que també planteja l'existència d'una força dinàmica i intel·ligent amb una finalitat ordenadora i, exactament igual com en la física, les forces que propulsen i dirigeixen els moviments que es produeixen en la matèria viva sembla com si radiquessin en ella mateixa.

Cal considerar dues menes d'organismes: les màquines i els éssers vius, i tots dos realitzen les seves funcions gràcies a forces fisicoquímiques. Les dificultats que es presenten per comprendre el problema de la vida no consisteixen a explicar el curs normal de les seves activitats, ja que això té lloc d'una forma totalment semblant al treball d'una màquina. L'enigma se'ns presenta en la producció de l'estructura, que en la màquina resideix en la imaginació i l'actuació de l'inventor que l'ha construït de conformitat amb un fi, mentre que en l'ésser viu es tracta d'una estructura canviant, segons una programació precisa que es desenvolupa en el curs del temps i dirigida vers un fi que desconexem.

Com més s'aprofundeix en l'estudi de l'ésser viu, més impressionant resulta comprovar com els més mínims detalls responen a un intent de col·laboració amb el conjunt de l'organisme, i com tot obeeix a una programació dirigida que controla els canvis que es produeixen al llarg de la vida, marcant el destí biològic i del qual ignorem la seva essència i finalitat, encara que coneguem les mo-

lècules que la condueixen, procedents del genoma.

Per una banda, de l'examen de les funcions i de la disposició dels elements que constitueixen els éssers vius se'n dedueix que tot va encaminat a assegurar el compliment del seu cycle vital, a assegurar la pròpia vida i la de l'espècie; però, per altra banda, tots sabem que el fi del cycle vital és la mort i la descomposició del cos, de tal manera que tots aquells elements, tan meravellosament disposats i acoblats per defensar la vida, estan actuant per a quelcom destinat a la desaparició, cosa que manca de sen-

tit, si no és que pensem en l'existència de quelcom immaterial, amb un fi no temporal inassequible als nostres mètodes de percepció.

Ja hem dit que ara, actualment, els científics reconeixen que la matèria no explica tots els fenòmens de la vida. Aquesta idea de l'ànima, com a principi animador invisible, ens ve de molt lluny i ja les filosofies més antigues ens en parlen. Diuen que el mateix Budha, poc abans de morir, va pronunciar les següents paraules: «Sé que el meu fi s'apropa, que la vida és canvi constant i que ningú no es pot escapar de la desin-

tegració corporal. En aquests moments ja sento com el meu cos es va esfondrant, exactament igual com un vell cotxe usat i dilapidat, després d'haver-me servit d'ell en aquest penós viatge per aquesta vida. No us lamenteu vanament i penseu que en aquest món no hi ha res permanent i en la buidor de la vida humana», i acaba dient: «No heu d'oblidar mai que la mort és sols l'acabament del cos físic i que la veritable persona no és el cos humà, sinó que és allò que l'ànima i això existirà sempre».

Ja hem dit que, ara, els científics reconeixen que la matèria no explica tots els fenòmens de la vida

Tampoc no és cert que vinguem del *no res*. Els estudis sobre genètica ens diuen que els nostres genomes vénen dels nostres avantpassats més remots, i la sang del fetus és la mateixa que la de la mare, de tal manera que la vida no comença ni acaba i tots formem part d'un gran conjunt de formes canviant. A més, la matèria que constitueix el nostre cos no és l'essencial, sinó que forma el que els físics en diuen un sistema estacionari que canvia contínuament, conservant una forma igual o semblant a si mateix. És el mateix que passa amb una flama o amb un riu, en els quals l'aigua o les partícules incandescentes que els formen canvien contínuament. De fet, els físicòlegs calculen que en menys de deu anys tota la nostra matèria corporal es renova totalment, de tal manera que, des d'un punt de vista estrictament material, jo podria ser una altra persona, ben diferent del que era fa sols deu anys. L'anterior podia haver-se mort i ara jo ser un altre, encara que conservi un aspecte igual o semblant, si no fos per la memòria, els sentiments, els desitjos i tota la part espiritual que constitueix el veritable eix de la nostra personalitat. Per què la nostra personalitat és molt

més complexa del que a primera vista ens podria semblar? De moment, i per simplificar, se li poden atribuir tres plans diferents: el material, el mental i l'espiritual.

Tots els éssers vius són cossos materials, dels quals coneixem molt bé la seva composició i la seva estructura, així com el ritme evolutiu propi per a cada espècie. Nosaltres, en aquest estudi, ens referirem a la darrera etapa de la vida humana, o sigui la de la vellesa, i a les seves característiques, una de les quals és la de ser el prelude de la mort, ja que no pot haver-hi vida humana en absència del naixement i de la mort. Generalment, el científic materialista evita el tema del més enllà de la mort, com si fos un destorb o es tractés d'un tabú. La idea que hi ha quelcom que ens sobreviu a la mort és antiquíssima, tal com ho demostren els nombrosos monuments funeraris de les més antigues col·lectivitats humanes conegudes.

La idea que hi ha quelcom que ens sobreviu a la mort és antiquíssima, tal com ho demostren els nombrosos monuments funeraris de les més antigues col·lectivitats humanes conegudes

Crec que va ser Kapila, conreador de la filosofia Samkhya, una de les antigues escoles de la cultura indostànica,³ el primer que va enunciar que l'home estava constituït per tres elements superposats: el cos físic o material, el subtil o mental i l'espiritual, que seria l'omnipresent i etern. Aquesta teoria ara és acceptada per molts psicòlegs, que també confirmen que cal considerar en la persona humana, a més del nivell corporal que coneixem prou bé, un nivell mental que és el que imprimeix caràcter a l'home com a ésser humà. Aquest segon pla, en part material i en part espiritual, és producte de l'evolució del nostre sistema nerviós, sobretot de l'encèfal que, a

més de percebre les coses del món que ens envolta, ens proporciona el pensament i tot l'intel·lecte, el llenguatge, els sentiments, la memòria, la imaginació, el poder de la voluntat i també la percepció de nosaltres mateixos, amb el qual ens formem la idea del Jo, d'un Jo separat de tota la resta. També ens permet formar-nos la idea o la intuïció de l'existència d'un món immaterial o metafísic que marca el moviment de totes les coses i de nosaltres mateixos. Els neurofisiòlegs⁴ ens diuen que existeix una zona cerebral especialitzada en aquesta autoconsciència de les persones.

És en aquest nivell de la ment, o segon nivell de la persona, que ens trobem amb el dualisme o la interrelació evident entre la matèria (el cervell) i el món immaterial (la consciència). Un dualisme que ens recorda el que existeix en física entre matèria i energia.

Per tenir una visió general de la vida i del món cal recórrer a hipòtesis metafísiques i, des d'aquest punt de vista, hem de tenir en compte que, al costat de la meravellosa evolució material, sobretot cerebral, experimentada per l'home en el curs de la seva història, hi hem de col·locar una altra evolució paral·lela cultural o del pensament que ha arribat a un nivell en el qual no sols es tracta de fer la vida més acceptable i segura, sinó que, a més, intenta enfrontar-se als grans problemes del significat de la vida i del sofriment. Què hi fem aquí? Quin és l'objecte? I, naturalment, també amb el significat de la mort. Preguntes que també estan en la mateixa base de la nostra creativitat artística i cultural.

Tot això ha aparegut amb el desenvolupament cerebral i ens fa comprendre la necessària existència d'aquelles forces o principis sobrenaturals que, a més de dirigir el nostre ritme vital, marquen l'ordre i dirigeixen els moviments de tots els cossos existents que omplen l'univers i que els antics ja en deien *l'esperit universal*, evident premonició de la idea del Déu Únic, que constitueix una de les majors concepcions de la

humanitat. Nosaltres, com tota la resta, també estaríem en possessió d'una part d'aquest principi diví que confereix un significat còsmic a la nostra existència, i que constitueix aquell tercer nivell a què ens referíem com a espiritual que tots portem a dins i que, tal com deien les antigues filosofies, seria una part o dependència d'aquell principi universal o divinitat i que, a més de ser l'ànima de tot, imprimeix un ordre etern, sense principi ni fi.

Generalment, el Jo mental s'identifica amb el cos material, amb tots els seus desitjos i plaers, passions, alegries, sofriments i misèries (egoisme) i, sobretot, amb la por al *no res* que està en el rerefons de tot. Cal fugir d'aquesta identificació amb el cos material i els seus atributs ja que aquest és el camí de totes les angoixes, les misèries i de l'egoisme que tan difícil fa la convivència en el nostre món, i saber-se concentrar en aquell element espiritual que hem esmentat, que no es veu ni se sent, però que fa moure tot l'univers i ens inclina vers l'amor als altres i a la natura. Això, al vell li és molt més fàcil, ja que el mateix procés de la vellesa, amb l'esfondrament del propi cos, li posa en evidència la manca de valor i la fugacitat del món material, així neix la necessitat de dirigir la mirada vers el món etern de l'espiritualitat.

Nosaltres, com tota la resta, també estaríem en possessió d'una part d'aquest principi diví que confereix un significat còsmic a la nostra existència

És evident que aquest sentit de la vida cal cercar-lo en el camp il·limitat de la nostra pròpia vida interior i en el coneixement de nosaltres mateixos. Únicament així podrem intuir que en la vida hi ha quelcom permanent que escapa a la destrucció. Actualment estem entrant en una nova era de reflexió

i de reconsideració, sobretot en els ambients científics en els quals hom pren consciència de l'error que ha representat el menyspreu de les filosofies i de les religions tradicionals, que han estat suplantades per una ciència incapaç de substituir-les.

És evident que aquest sentit de la vida cal cercar-lo en el camp il·limitat de la nostra pròpia vida interior i en el coneixement de nosaltres mateixos. Únicament així podrem intuir que en la vida hi ha quelcom permanent que escapa a la destrucció

Sobre aquesta doble possibilitat anímica de la nostra persona hi trobem una evident analogia amb la història de les dues ciutats, de sant Agustí. El cèlebre bisbe d'Hipona va escriure la seva obra en una època summament crítica, en el segle v dC, moment en què tingué lloc el setge i la destrucció de Roma per Alaric i les seves ordes salvatges, la qual cosa representava l'enfonsament de tot un món que tenia prop d'un mil·lenni de duració i que semblava etern. És aleshores, en aquells moments d'angoixa, que el bisbe d'Hipona ens conta la història de les dues ciutats o conjunts humans, tan antagonics com el mal i el bé: la *civitas diaboli* i la *civitas dei*, la terrenal i la celestial que sorgeixen de dos amors: de l'amor a si mateix fins al menyspreu de Déu en el primer, i de l'amor a Déu fins al menyspreu de si mateix en el segon. Em fa l'efecte que aquesta simbologia pot aplicar-se molt bé a la nostra pròpia personalitat, en el sentit que la ment tant pot identificar-se amb el cos material com amb el pla espiritual, tenint en compte que l'amor al proïsme i a tota la resta és amor a Déu, mentre que l'amor a si mateix sols busca la glòria pròpia i no sap elevar-se, ni tan sols en la justícia humana.

Quant a la mort, des de la més remota antiguitat existia la idea que en el moment del decés quelcom de la persona seguiria vivint, abandonant el cos per reunir-se amb els avantpassats per gaudir de la pau eterna. Aquesta idea de l'ànima sobrevivent se'ns mostra simbòlicament gravada en les restes funeràries de les civilitzacions més antigues. Per exemple els egipcis i els babilònics s'hi manifesten amb unes confuses idees sobre l'existència d'un doble cos. Quan el cos extern o visible mor, cal conservar el cadàver ja que tot dany o perjudici sobre aquest repercutiria sobre l'altre. D'aquí la gran sol·licitud i cura que posaven en els embalsaments dels cadàvers, als quals procuraven sepultar en llocs apartats de tota possibilitat de profanació i de difícil accés. Altres cultures ja tenien la idea de l'ànima com una entitat no material i separada del cos i, per tant, optaven per la cremació, com a mètode més ràpid per separar-la del cos en la seva fase de descomposició.

L'home necessita creure en un més enllà i en les religions que donen un sentit a la vida. És més, la ciència amb els seus darrers avenços ja ens diu que la mateixa vida també és un misteri

Ja hem dit que tot això no té res de científic ni de comprovable, ja que ens movem pel terreny del misteri, però ja hem dit també que l'home necessita creure en un *més enllà* i en les religions que donen un sentit a la vida. És més, la ciència amb els seus darrers avenços ja ens diu que la mateixa vida també és un misteri, perquè encara no sabem prou bé si el nostre món perceptible es correspon o no amb la realitat. Aquesta realitat que observem i analitzem i que constitueix la base dels nostres coneixements, és la que ens revelen els nostres sentits i no sabem fins a quin punt aquests capten la veritable realitat.

Com més s'avança en el coneixement del nostre món sensorial, majors són els dubtes de com és la realitat, ja que hi ha indicis evidents que existeix un món major, més ric i divers que el que nosaltres percebem i del qual quedem exclosos per les limitacions dels nostres sentits i de la nostra ment.⁵ A més, no és possible contemplar l'estricta perfecció amb què tot es realitza sense que resulti gens fàcil atribuir-ho tot a causes físiques cegues o a la simple casualitat. És necessari acceptar l'existència d'uns principis generals que actuen i governen sobre tot el que existeix, això vol dir que cal donar cabuda a un altre tipus de realitat que ho abraça tot, no objectivable i, per tant, no detectable pels mètodes científics. Sobre aquest punt, podem molt ben dir en contemplar la meravellosa immensitat del cosmos i la mateixa complexitat i perfecció del cos humà, que se'ns apareixen com una operació única, calculada amb extrema precisió, igual com tots els fenòmens de l'univers. Podem explicar-ho tot de maneres molt diferents, i recolzar-nos en teories diverses, encara que en elles intervingui més la imaginació que la raó, però creure que tot ha succeït per atzar, ens sembla totalment inacceptable.

No és possible contemplar l'estricta perfecció amb què tot es realitza sense que resulti gens fàcil atribuir-ho tot a causes físiques cegues o a la simple casualitat

Dels dos enfocaments mentals del Jo, el primer és el purament objectiu, d'unió amb el cos material, i el segon, d'unió espiritual, que és el que admet com a necessària la intervenció subjectiva de l'home. Podem dir que els dos són difícilment compaginables i, per regla general, el que en segueix un dels dos deixa de considerar l'altre. El primer és el que ens duu a l'egoisme amb tots

els seus defectes i calamitats, però, sense moure's de les estructures materials, és el que ens permet investigar tots els detalls del món circumdant, constituint la base de la ciència, però sense cap indicació sobre els resultats ni els fins, ja que el mètode científic es mostra incapaç d'anar més enllà d'aquells límits marcats per les estructures materials, ni de dir res dels nivells no materials, tant del cosmos com de l'home, ni sobre l'existència d'un principi comú, sobre el qual antics filòsofs de fa prop de tres mil·lennis ja deien que «la força que mou les estrelles és la mateixa que fa bategar el cor de l'home».

Hem de tenir en compte també que les veritats científiques no són superiors ni més plausibles que les especulacions sobre el saber què som, d'on venim i on anem. La ciència no pot viure apartada i cega enfront dels suggeriments, dels dubtes i del vol imaginatiu que ens revela l'humanisme

Aquest punt de vista metafísic es basa en la intuïció directa, considerant apriorísticament les diferents formes de la realitat lligades a un principi comú, en contraposició al mètode objectiu que es limita al que es veu i es toca. Segons molts pensadors moderns, aquestes dues posicions haurien de complementar-se per aconseguir una visió del món completa i equilibrada. Hem de tenir en compte també que l'objectivitat és una creació subjectiva de l'home i que les veritats científiques no són superiors ni més plausibles que les especulacions sobre el saber què som, d'on venim i on anem. La ciència no pot viure apartada i cega enfront dels suggeriments, dels dubtes i del vol imaginatiu que ens revela l'humanisme.

2. El procés somàtic de la vellesa

Tal com hem dit, la vida té un curs cíclic que ens ve donat genèticament i que acaba amb la vellesa i la mort. Tot el que comença acaba i tot el que neix ha de morir indefectiblement. Aquesta és una llei general i indefugible en els éssers vius, cada espècie té programada la seva pròpia evolució vital en el curs del temps.

La ciència ens explica molt bé tots els canvis que es donen en el nostre organisme en el curs del temps i, per tant, també els que configuren les característiques de la vellesa. Aquests coneixements s'amplien cada vegada més, arribant als més mínims detalls, però contràriament i quant als dissenys, sols sabem que la vida és limitada i que ens hem de sotmetre al seu propi ritme. És més, l'hem d'acceptar com un fet normal i necessari. I això es refereix a totes les formes de vida, entre les quals existeix un equilibri que es manté seguint aquesta llei de mort i naixement, junt amb la lluita per l'existència. K. von Frisch, cèlebre zoòleg, va calcular matemàticament que un sol insecte, una mosca de reproducció ràpida, que trenqués aquest equilibri adquirint el secret de la immortalitat, en pocs mesos hauria produït molts milions d'insectes iguals a ell i si aquests conservessin el mateix secret, al cap d'unes quantes dotzenes d'anys, tota la superfície de la terra quedaria coberta per una densa capa de mosques de molts metres d'alçada que faria impossible tot l'equilibri ecològic i destruiria la biosfera.

L'home no ha trobat el secret de la immortalitat, però sí el de vèncer molts dels seus enemics naturals, és per això que la vida humana s'ha perllongat considerablement, en detriment d'altres espècies. Aquest fet pot ser una amenaça seriosa per a l'equilibri ecològic. Com pot veure's, la mort és inseparable del naixement i de la mateixa vida. I possiblement sigui un error aquest intent perseverant de l'home de perllongar-la.

No és fàcil establir límits precisos entre les diferents etapes de la nostra vida, ja que en aquest procés vital, a part del factor genètic que és prevalent, hi ha altres factors a considerar, sobretot en la fase descendent, en la qual s'acumulen motivacions diverses que fan que el quadre de la vellesa no sigui precís ni uniforme.

L'home no ha trobat el secret de la immortalitat, però sí el de vèncer molts dels seus enemics naturals, és per això que la vida humana s'ha perllongat considerablement

En primer lloc cal considerar que el temps no és ben igual per a tothom, ja que, a més del temps cronològic, n'hi ha un de biològic i encara un altre que en podríem dir psicològic.

El primer o cronològic és constant i igual per a tots, ja que està basat en el moviment dels astres que determinen el dia i la nit, l'hivern i l'estiu, i ens ve marcat indefugiblement pel rellotge i el calendari. Però, al costat d'aquest, cal col·locar-n'hi un altre d'interior o biològic que depèn molt del consum energètic i del metabolisme, de tal manera que, si consultem les taules metabòliques, trobarem que les calories que necessita la màquina humana es van reduint diàriament en el curs de la vida, és a dir, el vell viu la seva vida més lentament i, en aquest sentit, per a ell el temps no té el mateix valor que per a un infant, per al vell un any no és res, ja que passa ràpidament, mentre que per a l'infant és un temps considerable. Per fer-se càrrec d'això és molt demostratiu l'esquema d'A. Carrel.

Aquest biòleg francès i metge ho representa com si una persona marxés per la vora d'un riu en el mateix sentit que

el corrent de l'aigua. El riu representa el món exterior, el curs dels esdeveniments, i l'home que corre, la vida de la persona. Al començament l'home va molt de pressa, a una velocitat que s'apropa a la de l'aigua del riu, té la impressió que els esdeveniments duren molt, però a mida que passa el temps va reduint la marxa i veu com l'aigua passa cada vegada més ràpid, els esdeveniments duren menys, i tant el temps com les coses se succeeixen més de pressa. Aquesta imatge és molt demostrativa del que és el temps biològic, que no es correspon amb el cronològic.

Finalment, cal considerar també un altre temps que el podríem denominar mental o psicològic, i marca també una duració diferent segons les situacions exteriors o accidents en què ens trobem. Per això constatem que no tenen la mateixa durada unes hores avorrides, o bé les mateixes hores al costat de la xicota, o una vida plena de desgràcies, o una altra plena de períodes de benestar. Així com a la primera li semblarà a la persona que dura massa i farà que acabi desitjant la mort com una alliberació, l'altre pensarà en la mort amb veritable terror. És per això que els sacerdots egipcis de fa més de tres mil·lennis ja deien, segons consta en antics papirs, que cal acceptar el sofriment i el dolor perquè són la millor preparació per la mort.

Els sacerdots egipcis deien fa més de tres mil·lennis, segons consta en antics papirs, que cal acceptar el sofriment i el dolor perquè són la millor preparació per la mort

A més de combatre les malalties amb eficàcia, la ciència mèdica també ha trobat la forma d'allargar la vida en els seus darrers moments. Es tracta d'un progrés

important en aquells casos en els quals existeix una sortida, però constitueix una mala pràctica en aquells altres irremissiblement perduts. Aquests mateixos avenços han aconseguit combatre el dolor amb molta eficiència, de forma que, en cas de necessitat, es pot sumir el pacient en un son profund i tranquil fins a la seva extinció. Això constitueix un gran progrés en aquells casos de mort lenta, irremeiable, acompanyada d'angoixes i sofriments, però resulta molt conflictiu quan les circumstàncies no són aquestes.

Quan es va descobrir l'ADN, la cèlebre molècula nuclear que ve dels nostres avantpassats, es va pensar que això ens ho explicaria tot

Quant als canvis somàtics experimentats en les fases avançades de la vida, existeixen estudis molt nombrosos que, si bé donen a conèixer les moltes variacions que amb els anys es produeixen, no acaben d'explicar la veritable essència del procés. Aquí ens hem de referir a aquell principi vital o a l'entelèquia, que en deien els antics, com a força ordenadora inexorable que dirigeix l'evolució del nostre cercle vital i ens té assignada la vellesa com a darrera fase de la vida. Quan es va descobrir l'ADN, la cèlebre molècula nuclear que ve dels nostres avantpassats, es va pensar que això ens ho explicaria tot. Aquesta molècula compleix una funció molt important: mantenir vigent el caràcter propi de les substàncies que constitueixen el nostre organisme. Per altra part, s'ha descobert que l'ADN no és infal·lible en la seva actuació, de manera que amb el temps es formen proteïnes que s'aparten del model propi i poden actuar sobre el sistema immunitari, talment com si fossin substàncies estranyes, creant-se anticossos que les ataquen amb un veritable procés d'autodestrucció. L'aparició d'aquests fenòmens constitueix un fet

provat que explica un gran nombre de malures i perturbacions que solen acompanyar la vellesa, i que estan en la mateixa base del conjunt del quadre de la declinació fisiològica. No obstant això, l'aparició d'aquests fenòmens no respon a una cronologia exacta i, malgrat que aquesta aparició té tot l'aspecte de quelcom genèticament programat, no ha estat trobada l'existència de cap gen determinant.

Unes altres teories atribueixen el procés de la vellesa al desgast natural de tot allò que funciona. Seguint aquesta teoria, els biòlegs calculen que la vida humana hauria de tenir la durada d'uns cent anys, considerant que la duració mitjana d'un cercle biològic és aproximadament la de cinc vegades el temps de creixement, que en l'home és d'uns vint anys.

Els biòlegs calculen que la vida humana hauria de tenir la durada d'uns cent anys, considerant que la duració mitjana d'un cercle biològic és aproximadament la de cinc vegades el temps de creixement, que en l'home és d'uns vint anys

Segons uns altres, la causa principal seria l'acumulació de substàncies tòxiques resultants del propi metabolisme. Els dipòsits de colesterol, per exemple, i d'altres residus que es produeixen en el curs dels anys i les alteracions vasculars que d'això en resulten, són tan freqüents en les persones d'edat, que els símptomes i senyals de l'arterioesclerosi es confonen i s'imbriquen amb el quadre de la vellesa, de tal forma que sovint s'ha considerat l'estat del sistema vascular com el principal determinant dels esmentats signes. És cert que les malalties cardiovasculars constitueixen la causa més freqüent de malaltia i de

mort en les persones d'edat i un factor primordial, però no únic, en la producció del quadre de la senectut.

La mort per l'acció única de l'edat avançada és un fet poc freqüent, i que la major part de casos de vellesa biològica que veiem en la pràctica, pertanyen al que en podríem dir vellesa secundària

Cal reconèixer que en totes aquestes teories hi ha quelcom de veritat, però no ho expliquen tot. És interessant consignar que de la lectura dels nombrosos treballs que existeixen sobre el tema, es dedueix que la mort per l'acció única de l'edat avançada és un fet poc freqüent, i que la major part de casos de vellesa biològica que veiem en la pràctica, pertanyen al que en podríem dir «vellesa secundària», resultant d'incapacitats consecutives a malalties o a traumes.

Quan van trobar-se les glàndules de secreció interna, es va pensar que aquestes ens explicarien els mecanismes de la vellesa i la manera d'influir-los, sense tenir en compte que l'envelliment és un procés general i que amb les hormones només es poden fer arranjaments o restauracions parcials, però no rejuveniments utòpics.

Fa uns anys es va posar molt èmfasi en les glàndules sexuals i en les corresponents hormones, ja que de sempre ha estat molt arrelada la idea que la joventut anava molt lligada a la capacitat sexual i, tant és així, que per deturar l'envelliment es van preconitzar els empelts de testicle de simi, naturalment sense que se n'obtingués cap resultat positiu. Això era cap als anys vint del segle passat i aleshores va haver-hi molt d'enrenou sobre les investigacions endocrinològiques de S. Voronov i els seus empelts. La premsa en parlava molt i es va debatre a l'Acadèmia on, segons consta en les actes, va intervenir-hi el

cèlebre biòleg Ramon Turró, que va pronunciar una frase que definia perfectament el problema, quan va dir que la sexualitat tenia més de cerebral que de genital. En efecte, cada vegada es confirma més aquesta concepció i, tant és així, que recentment s'ha trobat un centre en el mesencèfal, diferent en l'home i en la dona, que dirigeix el desig sexual i fa que l'home se senti atret per la dona i a la inversa. Així la naturalesa demostra la seva sàvia intencionalitat, si bé a vegades s'equivoca i apareixen homes o dones amb el centre canviat, cosa que explica l'homosexualitat.

Les glàndules, com les altres parts de l'organisme, estan subjectes al ritme del temps. El timus, per exemple, és una glàndula que sols funciona en la infància i s'atrofia i desapareix en entrar a la pubertat. Les mateixes glàndules sexuals es retiren a mig camí de la vida, quan apareix la menopausa en la dona i l'andropausa en l'home, perdent-se aleshores la funció bàsica del sexe que és la procreació. Aquesta possibilitat genètica queda bruscament truncada en la dona per una menopausa ostensible, mentre que en l'home la funció testicular, en el sentit de produir cèl·lules germinals, declina de forma més lenta i gradual. Però aquest és sols un aspecte de la sexualitat, que és el genital o reproductiu i que, tal com s'ha dit, és d'una temporalitat bastant precisa, perquè després de la davallada genital l'activitat sexual no es deté, sinó que prossegueix en els dos sexes fins a edats avançades, molt més del que la majoria de joves es pensen. Estadístiques basades en gran nombre de persones de més de seixanta i de setanta anys, ens diuen que el 65% de les dones i el 70% dels homes segueixen mantenint activitat sexual, naturalment sempre i quan estiguin bé de salut i disposin de *partener*.

Finalment, encara resta una tercera etapa que en podríem dir sensual o espiritual que també va lligada a l'atracció sexual, la qual és permanent, no es perd mai, però s'espiritualitza cada vegada més. L'acte sexual deixa de ser prioritari,

per donar pas a la tendresa, a la carícia i a la relació íntima. Tot tendeix cap al veritable amor, paraula tan impròpiament utilitzada per designar moltes vegades la part física de la sexualitat.

L'acte sexual deixa de ser prioritari, per donar pas a la tendresa, a la carícia i a la relació íntima. Tot tendeix cap al veritable amor, paraula tan impròpiament utilitzada per designar moltes vegades la part física de la sexualitat

Hem vist com els diferents aparells i sistemes orgànics es modifiquen o envelleixen a la seva manera i a un ritme diferent. Entre ells, ens hem de referir d'una manera especial al sistema nerviós, atès el seu paper destacat en el determini de la nostra personalitat. Des del punt de vista de l'envelliment, el sistema nerviós, i malgrat la seva delicada estructura, és dels que aguanta millor el pas dels anys, però si bé és cert que s'altera poc amb l'edat, en canvi està subjecte a nombroses causes patògenes, el que fa que davant de símptomes neurològics no puguem deixar de pensar mai en l'existència de malalties concomitants. I moltes vegades no queda clar el que correspon a l'edat o a la malaltia. Tal és el cas de la demència senil o malaltia d'Alzheimer que augmenta amb l'edat a escala gairebé geomètrica, passant d'un 2,5% als seixanta anys a un 20% als vuitanta anys. De totes maneres, el diagnòstic de les malalties orgàniques cerebrals no és fàcil, ja que hi ha altres síndromes molt freqüents que es presenten a confusió, com són les psicosis depressives, endèmiques en els vells i que solen anar associades a símptomes neurològics.

Al costat de tots aquests canvis somàtics que marquen el camí de l'envelliment, també hem de tenir en compte una evolució simultània de les

possibles situacions i actituds mentals de l'home enfront de la societat i de si mateix que presenten nivells d'envelliment molt diferents. Per simplificar, en aquest sentit cal considerar tres tipus d'activitats principals.

La primera està basada en l'agilitat, el treball muscular i l'agudesia dels sentits. El seu màxim rendiment es troba en la tercera dècada de la vida i després ja comença la declinació: un atleta que aspiri a campionats ja es considera vell als trenta anys. És la nostra primera vellesa.

Després, quan l'activitat física comença a anar de baixa, la vida intel·lectual està marcant el seu ascens i segueix ascendent durant molts anys, fins més enllà dels setanta, perquè a part de malalties o traumes, el rendiment cerebral minva molt més lentament que el dels altres òrgans i encara, amb els anys, es van acumulant més coneixements, informació i experiències viscudes que enriqueixen aquelles interrelacions neuronals que estan en la mateixa base de l'intel·lecte i de la resta de facultats mentals.

Quan sembla que tot s'ha acabat i que les degradacions i pèrdues de la vellesa ho abasten tot, encara és possible una tercera etapa que podem qualificar de vida espiritual, que significa el desenvolupament de la vida interior

Finalment, quan sembla que tot s'ha acabat i que les degradacions i pèrdues de la vellesa ho abasten tot, encara és possible una tercera etapa que podem qualificar com la de la vida espiritual, que significa el desenvolupament de la vida interior. El vell acaba comprenent que el món que l'envolta ja no és el seu món i que el seu mateix cos s'està esfondrant visiblement. Ja no és possible identificar el seu Jo amb tot allò que

està desapareixent i és necessari dirigir-lo en el sentit d'aquella part espiritual i amagada que tots portem a dins, que ens connecta amb l'esperit diví i ens dóna una esperança de vida eterna. Va ser Plató qui va dir que generalment els ulls de l'esperit no comencen a ser penetrants fins que els corporals comencen a declinar.

Va ser Plató qui va dir que generalment els ulls de l'esperit no comencen a ser penetrants fins que els corporals comencen a declinar

Un punt important a considerar és el de l'actitud del metge davant del vell, ja que per una part cal tenir en compte que una gran quantitat de trastorns i d'incapacitats són produïts per l'ampli grup de malalties cròniques que també poden presentar-se en els adults de totes les edats, com són les circulatòries, metabòliques, reumàtiques, dèficits nutritius i sensorials, depressions psíquiques, etc., moltes de les quals es poden prevenir, tractar o corregir. Això vol dir que una gran part dels pacients geriàtrics poden respondre a una acció terapèutica convencional apropiada i que no s'ha de mirar la cura i el tractament dels vells com un exercici sense esperança, sinó com una medicina bona i constructiva. En aquest sentit, la gran diferència entre el vell i l'adult jove està en què, així com en aquest les alteracions i desordres poden existir durant llarg temps sense manifestar-se ostensiblement o en forma amenaçadora, en el vell, en canvi, es veuen agreujades o potenciades per aquell factor de desgast al qual ens hem referit al principi i, a més, perquè el més probable és que es trobi afectat simultàniament per diverses de les esmentades afeccions cròniques. Però, per altra part, també hem de tenir en compte que en un tant per cent elevat de casos caldrà fer front a la reali-

tat d'un mal pronòstic i a molt limitades esperances. En aquests casos no hem de deixar mai de tenir en compte el paper del metge en les seves dues vessants tradicionals. Per un costat l'aspecte científic, amb tots els mitjans poderosos que el món actual ofereix al metge, i que li permeten efectuar curacions en casos que fins fa poc temps s'haurien considerat com a impossibles. Però, per altre costat, s'ha de tenir en compte el tractament humà que rep el vell, tant per part del metge com de la societat, i en aquest aspecte veiem com, malgrat la importància que això té, els problemes tendeixen a agreujar-se i a complicar-se amb el progrés de la ciència i el desenvolupament de la vida moderna.

Una gran part dels pacients geriàtrics poden respondre a una acció terapèutica convencional apropiada i que no s'ha de mirar la cura i el tractament dels vells com un exercici sense esperança, sinó com una medicina bona i constructiva

Cal reconèixer que els vells constitueixen un grup difícil per als metges, però que proporcionen motius de satisfacció quan responen favorablement a les mesures terapèutiques corrents, i també a difícils i arriscades intervencions. No obstant això, el que ha de produir-nos més satisfacció és quan amb una mínima pèrdua de temps i de treball, sols amb una simple actitud d'amabilitat, comprensió i paciència, es pot aconseguir un gran resultat en l'ànim del pacient, obrint-li una via de benestar i esperança. Això és, amb tota seguretat, el millor i més elevat que pot efectuar el metge en aquests casos extrems i, a la vegada, amb un preu i esforç mínims, ja que dels dos aspectes de la medicina, el científic i l'humà, és sens dubte el segon el que té la màxima

importància i és aquest, precisament, el que es veu més postergat en la nostra societat.

Dels dos aspectes de la medicina, el científic i l'humà, és sens dubte el segon el que té la màxima importància i és aquest, precisament, el que es veu més postergat en la nostra societat

A aquesta situació ens hi porta l'evolució de la nostra vida moderna, amb la crisi de la institució familiar i el materialisme dominant, que constitueix el signe més genuí de l'època actual. Tot queda supeditat a l'aspecte econòmic i, des d'aquest punt de vista estricte i tal com ja hem dit abans, el vell improductiu constitueix una càrrega difícil de suportar, tant per a la família com per a la societat. A mida que passen els anys i es perllonga la vida s'acumulen les insuficiències i les invalideses i es fa més costosa la seva cura i manteniment, de tal forma que moltes vegades la família, per bona que sigui la seva voluntat, no pot ocupar-se'n degudament, i cal recórrer a les residències i als hospitals, que si bé poden oferir totes les atencions materials requerides, és molt difícil que puguin proporcionar aquella intimitat familiar que és el que més es necessita, sobretot en els darrers moments. En efecte, quan aquests es presenten, totes aquelles persones que l'envolten, moltes d'elles desconegudes i que poden ser excel·lents professionals capaços de resoldre tots els problemes que se li poden presentar, generalment quan la mort s'apropa s'aparten del pacient, els uns perquè consideren que ja han acabat la feina i d'altres pels propis dubtes i angoixes suggerits pel fet de la mort. A més, és cert que la missió del personal sanitari és la de conservar la vida, però això té un límit, passat el qual sols s'aconsegueix augmentar les angoixes,

els sofriments i les despeses. Amb tot això, el vell encara que es vegi voltat de gent i que no li falti cap atenció material, té una sensació de solitud i de manca de protecció que el porten a greus estats de depressió.

En una enquesta feta als EUA (1991) sobre 210.000 pacients en fase terminal, es posava de manifest que, d'aquests, més del vuitanta per cent declararen que si realment estaven en fase terminal, amb menys de sis mesos de supervivència, preferien passar-los a casa seva, sobretot per l'ambient, però també per defugir l'excés d'atenció mèdica.

Cal assenyalar aquí la gran importància que té la religió en aquests casos terminals, ja que estableix unes normes, dóna unes explicacions i assenyala un camí de consol a tot aquell que té fe en els seus principis. En el fons, aquest camí és igual o molt semblant al que ens indiquen les antigues filosofies, que és el de remarcar el caràcter efímer i moltes vegades fals del món material i del nostre propi cos, i concentrar tota l'atenció vers aquella part amagada de

l'esperit que ens uneix a Déu i que no té principi ni fi.

En la nostra societat hi ha una crisi profunda del sentit religiós i ens aparta de tota espiritualitat. Com majors han estat els èxits assolits en el camp material, majors han estat també l'oblit i l'abandó d'aquells valors espirituals

Per desgràcia, aquest camí moltes vegades no resulta fàcil de trobar, atès el caràcter de la nostra societat que ens ha portat a una crisi profunda del sentit religiós i que ens aparta de tota espiritualitat. Com majors han estat els èxits assolits en el camp material, majors han estat també l'oblit i l'abandó d'aquells valors espirituals, sense els quals la vida manca de sentit. Per altra part, cal pensar que aquest materialisme actual que tot ho domina, incrementa les angoixes i temors, ja que amb aquesta mentalitat

la mort representa la desaparició total de tot allò que havia estat l'objecte dels nostres anhels i desitjos, cosa difícil d'assumir sense sentir-se completament defraudat davant d'un fet inevitable com és el de la mort que hauria de ser acceptat amb perfecta naturalitat. Sols aquella actitud mental, a la qual ens hem referit anteriorment, de separar el nostre ego del món material i de dirigir tota l'atenció vers aquella part profunda del nostre esperit, que està connectada amb l'esperit diví, pot fer-nos considerar la mort com un fet natural i perfectament assumible. Veritable transfer mental que la religió ens ajuda molt a suprimir o a atenuar la insuportable sensació d'anihilació total, en referir-se a una vida futura, lliure de la matèria amb totes les seves angoixes i sofriments.

Fa uns anys, quan la medicina curava molt poc, la gent també acudia als hospitals, l'objecte dels quals, més que el de guarir-los, era el d'ajudar-los a ben morir, ja que era gran la fe de la gent i necessitaven morir emparats per la religió. Per desgràcia, actualment vivim

una crisi profunda del sentit religiós que ens aparta de tota espiritualitat. Com ja hem dit, com majors han estat els èxits assolits en el camp material, majors han estat també l'oblit i l'abandó d'aquells valors espirituals sense els quals la vida manca de sentit.

Fa uns anys, quan la medicina curava molt poc, la gent també acudia als hospitals, l'objecte dels quals, més que el de guarir-los, era el d'ajudar-los a ben morir, ja que era gran la fe de la gent i necessitaven morir emparats per la religió

Estic segur que el sol fet de reflexionar sobre la mort i el seu misteri influeix favorablement, per un costat, sobre la nostra conducta en el curs de la vida, fent-nos comprendre en cada moment el valor relatiu de la major part de les coses, fins i tot d'aquelles que més ens afecten, i, per l'altre, per ser el millor camí per adoptar una actitud serena i tranquil·la en aquells moments en què es perd l'esperança en la pròpia supervivència. Cal tenir en compte que si volem viure la vida plenament i fruit-ne amb alegria, el primer que s'ha de procurar és perdre la por a la mort.

Mozart, el gran músic, en una coneguda lletra dirigida al seu pare es refereix al mateix i ens diu: «Que gràcies a haver-ho reflexionat a fons, ha arribat al convenciment que l'hora en què se l'hi apropi, podrà rebre-la com a una amiga esperada i "desitjada"». Evidentment, aquesta és l'actitud d'enfrontar-se-li dignament, sense sentir-se aclaparat per la seva presència, cosa que en la nostra societat no està prevista ni conreada, ans al contrari, en el nostre món existeix una marcada manca d'interès per tot allò que no tingui una finalitat pràctica immediata. I per això no ens ha d'estranyar que aquest tema sigui rebutjat com si fos un tabú. La societat actual rebutja

la mort perquè la tem profundament, ja que representa la negació de totes les seves motivacions i, per això, intenta ignorar-la o banalitzar-la, amagant-la amb el silenci de la por.

És evident que en el fet de la mort i el seu misteri no hi ha res que pugui restar-li ni un punt de la seva emotiva grandiositat, tant si té lloc en les circumstàncies més solemnes com en les més deplorables. Precisament perquè el seu missatge és el de mostrar-nos el caràcter efímer de totes les coses. El que sí pot restar-li dignitat és un comportament d'exagerat egoisme, com és el de l'avar que mor abraçat als seus cabals com si se'ls volgués emportar a l'altre món, o el de l'home important que sols pensa en la seva jerarquia i en els honors que se li deuen, invocant a tots els ajuts possibles per perllongar els pocs minuts que li resten.

Estic segur que el sol fet de reflexionar sobre la mort i el seu misteri influeix favorablement, per un costat, sobre la nostra conducta en el curs de la vida, fent-nos comprendre en cada moment el valor relatiu de la major part de les coses

En canvi, podem considerar com a summament exemplar la mort de Sòcrates que tingué lloc a la presó, voltat pels seus deixebles i que, quan es presentaren aquells que li oferien l'evasió i la llibertat, no els volgué seguir, perquè amb això ensenyava als homes a no tenir por a la mort ni a les penes i sofriments d'aquesta vida. Es tracta d'una actitud que representa la renúncia de si mateix i constitueix, sens dubte, el gran secret de la dignitat, no sols davant de la mort, sinó en molts altres moments culminants de la vida. I, a més, quan estava a punt de beure's la cicuta mortal, va dir que considerava la vida com una malaltia que només podia guarir la

mort, perquè l'altre món, seguí dient, per dolent que sigui, sempre serà millor que aquest i, en cas que no existís, deixant aquest no hi perdem res, perquè no val res.

Finalment, en aquest sentit comptem amb l'exemple modèlic de la mort de Crist, el fundador de la nostra religió, que acceptà les màximes penes i sofriments, per tal de mantenir-se fidel a una idea que transcendeix al més enllà de la vida. I, a més, la pràctica de la seva doctrina implica la meditació sobre els fets, els detalls i els sofriments de la passió, cosa que equival a familiaritzar-se amb aquests pensaments que contribueixen a fer acceptable la pròpia mort.

Comptem amb l'exemple modèlic de la mort de Crist que acceptà les màximes penes i sofriments, per tal de mantenir-se fidel a una idea que transcendeix al més enllà de la vida

Donada la meua professió i les circumstàncies en què m'he trobat, he tingut ocasió d'assistir a la mort de moltes persones i en totes elles he pogut comprovar de forma constant com totes les angoixes i sofriments desapareixen en els darrers moments i, en canvi, apareixen en el rostre del moribund els senyals inconfusibles d'una dolça tranquil·litat, com d'una deslliurança. En algun d'aquests casos, he tingut l'avinentsa d'atendre pacients que, després d'haver passat per aquests moments finals en què s'acaba la vida, s'han pogut recuperar contra tots els auguris i si després els preguntes sobre les sensacions experimentades, tots ells responien el mateix, que s'havien vist submergits en un estat sublim d'alliberament i alguns afegien que després, en retornar al món de la realitat, se sentiren decebuts en trobar-se novament enfrontats als problemes quotidians.

Les mateixes malalties de la vellesa comporten moltes vegades la pèrdua del sentit de la pròpia personalitat, d'aquell Jo oposat a tota la resta, cosa que contribueix molt a suavitzar l'esdeveniment del trànsit i, com és natural, també cal comptar en les edats avançades amb l'esmoreïment dels grans al·licients materials de la vida. Recordem, una vegada més, que meditar sobre la mort és meditar sobre el caràcter efímer de tot el que ens lliga a la vida: «Que dolç és haver pogut experimentar tots els plaers i concupiscències i haver pogut comprovar l'engany que representen», ens diu Sèneca en una de les seves famoses lletres.

Donada la meua professió i les circumstàncies en què m'he trobat, he tingut ocasió d'assistir a la mort de moltes persones i en totes elles he pogut comprovar com totes les angoixes i sofriments desapareixen en els darrers moments i, en canvi, apareixen en el rostre del moribund els senyals inconfusibles d'una dolça tranquil·litat, com d'una deslliurança

Sempre he cregut que el millor model per morir és poder-ho fer en el mateix ambient que ha transcorregut la vida, i en companyia dels éssers més propers i estimats, ja que és indubtable que l'afecte estableix nexes de comunicació sense necessitat de paraules, de tal forma que la mort se'ns aparegui més que com un acabament com una transferència de vida, talment com si la vida del que se'n va, pogués comunicar-se amb la dels que resten, o que quelcom d'ells pogués acompanyar-lo al més enllà.

Posats en aquest terreny, sempre recordaré la mort d'aquell pobre soldat ferit de mort que, en preguntar-li so-

bre el que més desitjava en aquell moment, respongué, plenament conscient del seu estat, que el que més preferiria fóra el poder morir acompanyat per la *sonanta* que és el que li havia fet passar les millors estones. Els que el voltàvem no sabíem el que era la *sonanta*, fins que un del seu grup s'apropà amb una guitarra i començà a tocar una melòdica tonada, sota l'influx de la qual desaparegué tota l'agitació i angúnia que presentava i entrà en un estat de dolça tranquil·litat, en el qual va morir insensiblement. Vet aquí un exemple de «bona mort» aconseguit fàcilment amb una simple guitarra, els acords de la qual li evocaven felices hores passades.

Sempre he cregut que el millor model per morir és poder-ho fer en el mateix ambient que ha transcorregut la vida, i en companyia dels éssers més propers i estimats

Totes aquestes condicions tan senzilles i efectives com estrènyer una mà amiga en els darrers moments, i que fins fa poc estaven a l'abast de tothom en els moments més crítics, ara no són fàcils d'aplicar i són molts els que no poden morir en el mateix lloc on han viscut i es troben en altres llocs voltats de gent desconeguda.

Un fet important a destacar és el d'haver aconseguit en el nostre temps combatre amb èxit el dolor i els sofriments; de la mateixa manera que s'ha aconseguit controlar els dolors del part, s'ha fet possible alliberar la mort del seu terrible acompanyament de sofriments que la feien més paorosa, podent entrar en ella com en un somni, obtenint-se la mort pura i simple, deslligada de tota la resta. Amb l'aplicació dels mitjans proporcionats per la ciència, s'ha assolit un objectiu important en el sentit de la mort dolça i tranquil·la. I si bé

és veritat que aquesta forma de morir col·lateralment pot escurçar la vida, això no té més que avantatges en aquells casos d'agonies llargues i penoses, que no té cap sentit d'allargar.

Un fet important a destacar és el d'haver aconseguit en el nostre temps combatre amb èxit el dolor i els sofriments; de la mateixa manera que s'ha aconseguit controlar els dolors del part, s'ha fet possible alliberar la mort del seu terrible acompanyament de sofriments que la feien més paorosa, podent entrar en ella com en un somni

Per aquest camí entrem en el terreny de la sedació que, tal com s'ha exposat, constitueix un progrés indiscutible en el sentit de la bona mort. No obstant això, cal tenir en compte que l'eutanàsia, sense restar-li cap dels seus evidents avantatges quan està ben aplicada, no és un fet natural i, com totes les creacions humanes, presenta dues cares o aspectes diferents segons l'ús o aplicació que d'ella es faci, fins al punt que el seu mal ús pot convertir-la en un simple mitjà de liquidació o d'extermini. Certament, hi ha problemes d'aplicació de la sedació, però aquests no són els únics, hi hauria també els problemes relacionats amb l'eutanàsia i l'ajuda al suïcidi.

El gran progrés de la ciència i de la tècnica ha perllongat la vida i ha augmentat considerablement el nombre de gent propecta. Cal reconèixer que l'avenç en el sentit material ha estat considerable, però cal reconèixer també que un avenç paral·lel en el sentit espiritual de proporcionar a aquesta població una vida amb més al·licients i menys tristesa no s'ha aconseguit.

3. Sobre la davallada física i el consol espiritual dels vells

En aquests moments em trobo en plena vellesa, en la darrera etapa de la vida del meu cos material i, per tant, sobre aquesta etapa en puc parlar amb un cert coneixement derivat de la pròpia experiència personal.

Per començar hem d'assenyalar que, des d'aquest punt de vista material, la vellesa és una fase en la qual s'acumulen les pèrdues en tots sentits, ja que el cos és com una màquina que es degrada amb l'ús i el temps i, en ella, tot ens fa preveure la proximitat de la mort, que representa la fi de tot. És una veritable pena comprovar com totes aquelles facultats físiques de les quals estàvem tan contents es van marcint, igual que les flors separades de la planta, cosa que es manifesta visiblement.

La vellesa és una fase en la qual s'acumulen les pèrdues en tots sentits, ja que el cos és com una màquina que es degrada amb l'ús i el temps i, en ella, tot ens fa preveure la proximitat de la mort

La pell perd la seva turgència i esdevé seca i arrugada per la pèrdua del teixit elàstic de la dermis i la deshidratació. Els cabells i les peces dentàries tendeixen a caure. L'esquelet també es modifica, esdevé fràgil i es deforma, els discs intervertebrals s'aplanen, així com els mateixos cossos de les vèrtebres, les articulacions esdevenen doloroses i tendeixen a la rigidesa, i tot això dificulta la locomoció, i fa que el conjunt de la figura també es deformi, perquè tendeix a arronsar-se i a inclinar-se cap a endavant, donant una imatge inconfusible de l'etapa final en què un es troba.

A més d'aquestes alteracions visibles de la pell i de l'esquelet, hi hem d'afegir un procés progressiu d'atròfia muscular, amb la corresponent pèrdua de la força

física i una baixada ràpida en l'agudes dels òrgans dels sentits. També cal tenir en compte que l'organisme empobrit es defensa malament enfront de les agressions externes. Aquesta declinació general i ostensible no és accidental, sinó que és llei de vida per a tothom i tot aquell que viu molts anys, i per molt que s'hi entesti no s'escapa a la vellesa com a preludi de la mort. Cal tenir en compte que el temps cronològic no correspon exactament amb el biològic. S'ha comparat aquesta davallada general a un pendent que ens té preparat la natura com a preparació per a la mort, i per al qual hem d'anar relliscant sense resistència.

Aquesta davallada es veu accelerada o retardada per diversos factors com són les malalties cròniques, l'estrès i tota mena de contratemps i disgustos per una part, i per la salut, l'entorn, l'herència, els hàbits i el nivell de vida per l'altra. Però, de totes maneres, més de pressa o més poc a poc, la vellesa no perdona i segueix el seu curs inexorable per fer-nos més acceptable el trànsit final. Tots aquests canvis somàtics es manifesten als ulls de tothom, ja que afecten ostensiblement la morfologia del cos, de tal manera que no hi ha ningú que per la simple vista no pugui deduir amb molta aproximació l'edat de la persona examinada.

A aquesta degradació lamentable de la part física o corporal de la nostra persona hem d'afegir-hi els problemes que tot això comporta a la part psíquica o mental del vell, sobretot en les societats evolucionades com la nostra, on tot és ràpid i canviant, tant els costums com les tècniques. En aquest sentit els joves són perfectament capaços d'assimilar els nous coneixements i tècniques, mentre que al vell li resulta molt difícil captar les noves descobertes i segueix adoptant els seus vells costums, cosa que fa difícil l'adaptació, i el manté aïllat del món que l'envolta. Com més

ferm es manté en els seus punts de referència, més s'aparta de la nova època, ja que estar al dia en la nostra societat, en qualsevol camp, requereix una agilitat mental que el vell va perdent a poc a poc. El moment de la jubilació, en el qual hom es veu obligat a deixar el treball habitual, equival a passar de la categoria de persona o d'individu actiu a la d'inactiu i classificat com a vell inútil, cosa que resulta molt difícilment assumible psicològicament.

El progrés tècnic desqualifica el treballador vell que queda amenaçat per la indigència. També hem de tenir en compte que l'edat de l'envelliment també depèn de les professions i que, moltes vegades, els vells poden seguir el seu treball, fins i tot treballs penosos, si poden anar seguint el mateix hàbit de fer-ho. Però malgrat tot, arriba un moment en què la fatiga i la malaltia acaben imposant la necessitat de repòs.

A la lamentable degradació física cal afegir-hi una altra degradació, igualment lamentable, en els plans psicològic i social

Tal com s'ha dit, la jubilació o el fet d'haver de deixar la feina és un fet important de la vida. Moltes vegades encara hi ha possibilitats i ganes per realitzar-la, perquè el treball omple la vida i la seva interrupció crea un buit difícil d'omplir, creant una sensació penosa de veure's convertit en una persona sense activitat útil, en una supervivència sense objectiu.

Així és com a la lamentable degradació física cal afegir-hi una altra degradació, igualment lamentable, en els plans psicològic i social. Actualment, i malgrat el gran esforç que s'està fent per mantenir un sistema de subvencions per als

treballadors vells, aquestes resulten insuficients i el seu augment està lluny de seguir l'augment del cost de la vida.

No fa gaire més d'un segle, era normal en una economia predominantment agrària que el vell acabés els seus dies en el si d'una família plurigeneracional i en una atmosfera d'afectuós respecte

Aquestes situacions no són exclusives d'ara, el que passa és que abans, no fa gaire més d'un segle, era normal en una economia predominantment agrària que el vell acabés els seus dies en el si d'una família plurigeneracional i en una atmosfera d'afectuós respecte. Tant per veritable afecte, com pel simple compliment d'antics costums i normes ètiques molt arrelades, l'incompliment de les quals era molt mal vist per tothom.

Sobre aquest punt hi ha una antiga llegenda germànica molt coneguda. És el cas d'un matrimoni que vivia al camp amb els seus fills i un avi, que era el pare de l'home. Després d'una mala anyada, marit i muller decideixen portar el vell a l'hospici i l'endemà el marit ajuda el seu pare a fer un paquetet amb les seves coses, i els dos emprenen la ruta. Després d'unes hores de caminar i sentint-se cansats, s'asseuen damunt d'una pedra a la vora del camí i el vell explica al seu fill que això li suggereix que, quan era jove com ell, també havia fet el mateix amb el seu pare; havien fet el mateix camí i també s'havien assegut en la mateixa pedra. En sentir això, el fill, que ja no tenia la consciència gaire tranquil·la, s'aixeca i diu al pare que s'entornen cap a casa.

Crec que aquest conte té un gran sentit moral, ja que indica l'estat d'ànim del fill que és conscient de fer un malfet, contrari als deures que imposen els bons costums i, a més, el relat del pare li revela la importància realista de la tradició, que

ens diu que el vell ha d'acabar els seus dies a casa seva, voltat pels familiars, i que els seus propis fills es trobaran alligonsats amb el seu propi exemple.

Es comprèn perfectament que l'entrada a l'hospici es considerés un gran drama per als vells, no sols per la separació de la família, sinó per les condicions d'extrema misèria que, segons testimonis d'aquella època passada, presentaven aquestes institucions. I que, segons ells, eren veritables avantals de la mort, veritables dipòsits de mendicants desgraciats, acumulació d'invàlids, amb el sol objectiu de donar un mínim d'allotjament, sovint amb una promiscuïtat espantosa i un mínim d'alimentació.

En la darrera fase de la vida tot és trist i degradant. Però només des del punt de vista material, perquè mirat des de la perspectiva mental i espiritual la cosa no és així, perquè en aquest sentit, la vellesa, no sols té els seus propis al·licients, sinó que aquests són molt superiors als que poden acompanyar la joventut amb les seves il·lusions i plaers

Hem de reconèixer que ara les coses han canviat, almenys en el nostre món occidental. La societat agrària amb les seves cases pairals on conviuen diverses generacions ha anat molt de baixa i s'ha substituït per una altra de tipus industrial i comercial, i que ha fet que una gran majoria abandonessin el camp, acumulant-se a les grans ciutats. A ciutat la majoria de famílies viuen en pisos petits, en els quals moltes vegades hi queda el vell sense companyia.

Això, i el gran augment de la població vella, ha generat la necessitat de crear les residències, cosa que s'ha fet en la

majoria de països civilitzats, creant-se centres, més o menys confortables, en els quals els vells puguin ser degudament acollits. No obstant això, aquesta millora social resulta difícil de sostenir atès l'augment considerable de vells necessitats que s'està incrementant a escala geomètrica en la nostra època, i l'alt cost que això representa.

En aquest sentit cal reconèixer que amb les pensions i les residències s'han fet progressos i experiències importants, però que no acaben de solucionar el problema. Tanmateix milloren la situació humiliant del vell, permetent-li un mínim de vida social.

Una de les experiències més famoses és sens dubte la que tingué lloc a Dinamarca amb la «ciutat dels vells». Es tractava d'acollir els vells desemparrats en una mena de poble o barri de Copenhagen en el qual tot estava planejat per atendre la gent provecta amb apartaments adequats, serveis sanitaris, jardins, etc. Aquesta iniciativa s'inicià amb gran èxit l'any 1919. Seguidament imitaren l'exemple en llocs com Suècia, Alemanya i Anglaterra, però al final no va tenir l'èxit que s'esperava, ja que el manteniment resultava molt costós i, a més, es va descobrir que als vells no els agradava veure's voltats només per altres vells i preferien la companyia dels joves. De tal manera que quan vaig ser a Copenhagen cap als anys seixanta ja no funcionava la cèlebre experiència de la ciutat dels vells.

El vell com més pensa i medita sobre la vida passada, més fàcil li resulta la renúncia al món material, i l'entrada a un estat de tranquil·la serenor que li permetrà l'acceptació del seu fi natural

Com pot veure's, en la darrera fase de la vida tot és trist i degradant. Però

només des del punt de vista material, perquè mirat des de la perspectiva mental i espiritual la cosa no és així, perquè en aquest sentit, la vellesa, no sols té els seus propis al·licients, sinó que aquests són molt superiors als que poden acompanyar la joventut amb les seves il·lusions i plaers.

Així com el jove i el vell són corporalment diferents, també ho són mentalment. En primer lloc, el jove, tal com hem dit, té el pensament posat en el futur, mentre que el vell mira el passat, on hi té un món ple de records que sovint se li apareixen en la imaginació: les persones estimades amb les quals havia conviscut, i havien alegrat la seva vida i ara no existeixen, paisatges meravellosos on havia passat moments feliços i que ara se li apareixen com si els tornés a viure i, a més, com sigui que moltes vegades les coses es repeteixen, el vell en sap moltes més que els altres encara no saben i necessiten d'ell. Tot això és com si portés un tresor amagat, disposat a reparèixer i gaudir-ne a la mida del seu gust; però, per altra part, aquesta mateixa memòria li fa comprendre també que en aquest món no hi ha res permanent, que tot és efímer i passa com una exhalació, i que totes aquelles coses que li havien semblat més sòlides i consistents també acabaven desapareixent. Pot recordar també com aquells plaers i desitjos que amb tant d'afany havia perseguit cercant la felicitat no eren més que falses il·lusions, que moltes vegades amagaven un engany. Amb les nombroses experiències acumulades no li és difícil de comprendre que allò que domina en la vida material no són els plaers i les alegries, sinó que són les desgràcies, les angoixes i els sofriments, i una gran buidor existencial que molts intenten omplir vanament amb la distracció frenètica o amb l'abundància de béns materials. És a dir, com més es pensa i es medita sobre la vida passada, més fàcil li resulta la renúncia al món material, i l'entrada a un estat de tranquil·la serenor que li permetrà l'acceptació del seu fi natural.

El jove, en canvi, viu lligat al seu cos material, amb les seves passions, plaers i desitjos, però també amb les seves penes i desenganys. Se li presenta la vida com si no hagués de tenir fi, amb les més grans il·lusions i totes les seves incerteses, buscant la supervivència amb una seguretat que no existeix, i si aconseguix assolir una situació de benestar la por a perdre-la es converteix en el factor dominant, considerant que tot el que posseeix és importantíssim i tot plegat no és res, al costat del que representa la vida, amb els seus enigmes i interrogants.

El vell que veu la degradació d'aquell cos amb el qual havia viscut i considerat com el tot, ara veu que no és res, i comprèn que si vol trobar un sentit a la vida ha d'apartar la seva atenció d'aquest fals món de desitjos en què ens trobem, i fixar tota l'atenció vers el seu propi interior

Així com el jove, que ha viscut amb el seu Jo lligat al seu cos material amb tots els seus desitjos, plaers i misèries, el vell que veu la degradació d'aquell cos amb el qual havia viscut i considerat com el tot, ara veu que no és res, i comprèn que si vol trobar un sentit a la vida ha d'apartar la seva atenció d'aquest fals món de desitjos en què ens trobem, i fixar tota l'atenció vers el seu propi interior, vers el camp il·limitat de la nostra vida espiritual, amb un procés de reflexió profunda, procurant unir el seu Jo amb aquell esperit etern i amagat que tots portem a dins, que ens uneix a l'infinit, a l'esperit universal, que no té principi ni fi, esperant la mort com una alliberació. Aquesta visió espiritual constitueix l'etapa més elevada a què pot arribar

l'home amb el seu pensament que es confon amb el món de la mística.

En el seu conjunt, la vida s'ha comparat amb l'ascensió a una muntanya costeruda, en la qual primer el camí se'ns presenta fàcil i ple d'il·lusions, però després es va fent cada vegada més aspre, fins a arribar a un punt en què l'aridesa i la solitud poden arribar a ser extremes, però si aleshores tenim la sort de poder-nos parar i de llançar una mirada cap enrere, se'ns presenta a la nostra vista un paisatge immens i meravellós, inimaginable, que és la imatge de la realitat de la vida.

Aquesta visió espiritual constitueix l'etapa més elevada a què pot arribar l'home amb el seu pensament que es confon amb el món de la mística

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES:

1. Frankl V. El Hombre en busca de sentido. Madrid: Herder; 1971.
2. Spengler O. La decadencia de Occidente. Madrid: Espasa Calpe; 1925.
3. Zimmer HR. Philosophies of India. Princeton: J. Campbell; 1951.
4. Popper K. El Yo y su cerebro. Barcelona: Labor; 1977.
5. Keyserling C. Del sufrimiento a la Plenitud. Buenos Aires: Sur; 1938.

apunt

“Ningú com ell simbolitza al metge exemplar. Per la seva carrera i la seva profunditat”

Jacint Corbella, President Reial Acadèmia de Medicina

“Un ser excepcional, amb un gran sentit del valor universitari. Ell diu que els seus 100 anys són mèrit de la naturalesa, però crec que els seu pensament hi té alguna cosa a veure”

Ciril Rozman, Metge hematòleg

“Una figura exemplar, cirurgià innovador i humanista en el sentit estricte de les paraules, i un home profundament religiós”

Francesc Abel, President Institut Borja de Bioètica

“El Dr. Broggi és un savi en tots els sentits. Des de la fe profunda en la medicina, ens fa adonar de la necessitat urgent de recuperar valors perduts”

Núria Terribas, Directora Institut Borja de Bioètica

Biografia Moisès Broggi i Vallès

- > **1908** – Neix a la ciutat de Barcelona.
- > **1931** – Es llicencia en Medicina a la Universitat de Barcelona. Obté el premi extraordinari de llicenciatura.
- > **1935** – Es doctora en Medicina i comença a exercir com a metge a l'Hospital Clínic de Barcelona.
- > **1937** – Mobilitzat com a cap d'equip quirúrgic amb destí a les Brigades Internacionals, amb grau de capità.
- > **1945-1951** – Encarregat del servei quirúrgic del sanatori «La Flor de Maig» per a malalts toràcics.
- > **1964** – Esdevé membre de l'*Academy of Law and Science de Nova York*.
- > **1966** – Elegit membre numerari de la Reial Acadèmia de Medicina.
- > **1970-1975** – President de l'Institut Mèdic Farmacèutic.
- > **1977-1987** – President de la Comissió Deontològica del Col·legi Oficial de Metges de Barcelona.
- > **1979-1993** – President de la Reial Acadèmia de Medicina de Barcelona.
- > **1980** – Obté el Premi Virgili, concedit per la Societat Catalana de Cirurgia.
- > **1982** – Condecorat amb la Creu de Sant Jordi per la Generalitat de Catalunya.
- > **1985** – Elegit vicepresident del patronat de l'Institut Borja de Bioètica.
- > **1994** – President d'Honor de l'Institut Mèdic Farmacèutic. Medalla d'Or de la Ciutat de Barcelona.
- > **1995-1999** – President de l'Institut Borja de Bioètica.
- > **1998** – President de la Fundació Letamendi-Forns.
- > **1999** – President d'Honor de l'Institut Borja de Bioètica.
- > **2001** – Publicació de la primera part de les seves memòries: *Memòries d'un cirurgià* (1908-1945).
- > **2005** – Publicació de la segona part de les seves memòries: *Anys de plenitud. Memòries d'un cirurgià* (1945-2005).
- > **2008** – Celebració del seu centenari. Rep la Medalla d'Or de la Generalitat de Catalunya.

amb la col·laboració de

CAIXA CATALUNYA
OBRA SOCIAL

